

Naklanken

2011–2012

Nijmeegse Stichting
voor Kamermuziek

- Enrico Pace, Igor Roma
- Vadim Repin, Itamar Golan
- Liza Ferschtman, Marc Desmons, Antoine Lederlin
- Arosa Trio
- Elias String Quartet, Andrew Armstrong
- Ensemble Oxalys, Laure Delcampe
- Artemis Quartett
- Denis Kozhukhin

Enrico Pace, Igor Roma

3 oktober 2011

door Marianne en Mathé Prick-Slothouwer

« Le concert c'est moi, le concert ... nous, le concert Vous. »

Wij komen altijd vroeg naar De Vereeniging, wachten op de trappen voor de loge. Vandaag hing er een zekere spanning : 'het eerste concert van het nieuwe seizoen', 'twee toppianisten, hoe hebben ze dat geregeld', 'alleen maar Liszt, niet echt mijn componist van keuze; zal het iets worden?'

Igor Roma begon zijn optreden met delen uit *Années de Pélerinage*. In onze streken voert een pelgrimstocht naar kleine Maria-oorden, of naar Santiago de Compostella. Igor Roma brengt ons lichtvoetig van Venetië naar Napels. Onderweg wordt het stuk steeds meer meditatief en lijkt Liszt weg te dromen in de ruimte. Igor geeft in de verschillende onderdelen steeds een eigen accent: op de gondel, met het lieflijk gespeeld lied (*canzone*) en met de levendige tarantella die uitloopt op een woeste dans, waarbij Igor's handen op het toetsenbord heen en weer dansen. 'Een onspeelbaar stuk', fluistert Marianne, mijn vrouw – toch speelt Roma foutloos.

Hierna volgen drie bewerkingen van stukken van Schubert door Liszt. Daags voor het concert van 'De kamermuziek' zagen en hoorden wij op de TV Andrea Bocelli met het Ave Maria – zijn commentaar : 'I am praying'. Dat was niet mijn ervaring bij Igor Roma, Liszts bewerking van het Ave Maria brengt niet de verstillings die Bocelli gaf.

Gretchen aan het spinnenwiel werd door Roma heel beeldend gespeeld : je hoorde en 'zag' continu het draaien van het spinnenwiel en het aantrappen ervan. In de Liebesbotschaft leek het wel of er een zanger en pianist samen optraden.

In de Spaanse Rhapsodie, met onder andere het thema van La Folia, bracht Roma de sfeer van Spanje in De Vereeniging binnen. Hier horen we een heel andere Liszt, Roma speelt de Spaanse Rhapsodie doorzichtig en ragfijn. Heel de zaal lijkt op het puntje van zijn/haar stoel te zitten. Als neuroloog zit ik verbijsterd te kijken hoe Roma's motoriek zo fijn, maar ook zo snel is. Hoe krijgen iemands hersenen dat aangestuurd... Na dit eerste deel volgt een laaiend applaus – de zaal is dolenthousiast.

Het is inmiddels geen verrassing dat na de pauze Enrico Pace optreedt. Een heel andere verschijning, rustig, iets voorovergebogen zittend, leunend tegen de rugsteun van zijn stoel. Mij fascineert dat deze andere lichaamstaal een geheel andere sfeer oproept dan die van Roma – ik kreeg een associatie met de film *Dood in Venetië*.

Pace begint met Ballade nr 2 in b.: rustig, helder gespeeld, in de wat donkerder lijkende omgeving. Pace dwingt je om op een andere manier te luisteren dan bij Roma: meer ingetogen, rustig. Pace speelt consciëntieus, nauwkeurig. In *Isoldes Liebestod* roept hij donkere, onheilspellende wolken op.

Ook Pace speelt een deel uit *Année de Pélerinage* - de reis naar Zwitserland is roept heel andere beelden op dan de tocht door Italië.

In de Réminiscences de Don Juan wordt maximaal duidelijk wat een technische vaardigheden Liszt eist van de pianist - Pace lijkt er geen moeite mee te hebben.

In een fantastisch samenspel werd de Hongaarse stormmars gespeeld. Naast het pianospel was hier ook enig theater zichtbaar in de samenwerking tussen beide heren. Hierna volgde de Hongaarse Rapsodie: knap was het perfecte samenspel, vier dansende handen over het klavier, soms stil als een muis, soms met het kabaal als van een olifant.

Voor de organisatie en voor de solisten lijkt het me een groot risico twee zo verschillende pianisten te laten optreden in één concert - je gaat vanzelf vergelijken. Door de hoge kwaliteit van beide solisten was het niet mogelijk te 'kiezen' - beiden waren eerste klas. Applaus voor beide solisten én voor de Nijmeegse Stichting voor Kamermuziek!

Vadim Repin, Itamar Golan

2 november 2011

door Jan de Booy

Deze keer een afwijkende nabeschouwing. U krijgt een impressie van woensdagavond 2 november 2011 in de vorm van een gedicht. Mijn impressie is niet die van het geoefend oor dat componisten door en door kent, technische details weet te onderscheiden, kwaliteiten kan benoemen en uitvoeringen kan vergelijken. Ik ervaar slechts de klanken en samenklanken die de uitvoerenden op het podium uit hun instrumenten tevoorschijn toveren. Ik stel mij bloot aan de impact van dat gebeuren. Na het concert sprak ik kort met de artiesten. Mijn impressie is hetgeen het totaal in mij teweegbracht.

Vadim Repin Itamar Golan

Viool en piano twee stemmen
spreken gekweld en gekwetst
klagen angstig onrustig
adembenemend aanhoudend

Janánacek it's crazy music
it's so expressive it gives you
so much energy

viool en piano twee geliefden
genieten intens van elkaar
dromen van schoonheid
verzuchten verlangen vervloeien

Grieg romantic Norwegian
composer it's all admiration
it's all about love

viool en piano grote gebaren
machtige melodieën
ademen fluisteren juichen
herhalen naderen elkaar

Franck recitativo-fantasia
sometimes some more
dreams passion and harmony

epiloog 1

a smile with a kiss
good night

epiloog 2

twice over
wij herhalen ons gesprek

epiloog 3

nog één keer de glans het ingetogen
het intense spel van viool en piano
definitely the end bye bye.

Liza Ferschtman, Marc Desmons, Antoine Lederlin

23 november 2011

door ???

Wij zijn maar liefhebbers...

Op woensdagavond 23 november fiets ik, door een dikke najaarsmist die alle licht en geluid dempt, naar Concertgebouw De Vereniging. Zulke dichte mist geeft absoluut een bijzonder effect, met zich behoedzaam voortbewegende schimmen, plotseling opdoemend verkeer, alles in een zacht schijnsel, maar vanavond kan ik er de poëzie maar moeilijk van vatten. Ik ben op weg naar een concert waar ik me al een tijd op verheug en waar in licht en geluid – lees: muziek - juist in de schijnwerpers staan.

Een bijzonder aantrekkelijk programma wacht de luisteraar vanavond: twee klassieke composities naast twee twintigste-eeuwse en tegelijkertijd veel minder bekende werken. Het herinnert me aan een concert dat ik eens bijwoonde, waarin deze formules tot uitgangspunt was gemaakt: *œuvre phare & œuvre rare*, herkenning en ontdekking bewust naast elkaar geplaatst binnen hetzelfde programma. Maar als ik daar dan weer even over nadenk, het programma van vanavond in mijn achterhoofd, realiseer ik me dat Schubert en Beethoven natuurlijk giganten zijn, maar dat de strijktrio's D 581 en opus 9 nr. 1 nou niet direct overbekende werken zijn. Dus eigenlijk wordt t deze avond één groot avontuur! Ik krijg er steeds meer zin in.

Het is alweer iets meer dan vijf jaar geleden dat Liza Ferschtman te gast was in de Nijmeegse kamermuziekserie. In 2006 speelde ze een programma met sonates voor viool en piano, nu wordt het met een strijktrio een totaal andere avond.

De musici beginnen hun muzikale reis met Franz Schubert. Zijn Strijktrio D 581 kent een wat statige opening, maar al snel ontspint zich een luchtig tweegesprek tussen viool en cello. De trioklank van Ferschtman, Desmons en Lederlin is direct mooi in balans en tegelijkertijd warm en zuiver. Deze compositie is een werk in de klassieke traditie, zoals Haydn, Mozart en de jonge Beethoven schreven. Transparante muziek, klare lijnen. Maar in de uitvoering van vanavond zijn de contrasten in sferen groter dan ik gewend ben van de klassieke werken, en klinkt meer dramatiek. Dat is al direct hoorbaar in het openingsdeel: de uitersten worden opgezocht, van zacht en voorzichtig spel tot een gepassioneerde en intense samenklank. Ook de stiltes tussen opeenvolgende passages zijn wat langer, waardoor de muziek nog extra intensiteit en zeggingskracht krijgt. Het tweede deel, het sierlijke Andante, wordt in dezelfde sfeer gepresenteerd. Zo lijkt het vanavond alsof de late Schubert al tot ons spreekt, maar dan wel nog in een duidelijk klassiek geproportioneerd trio. De lange lijnen en de veelvuldig terugkerende thema's die zo kenmerkend zijn voor de latere werken hoor je hier nog niet, maar de zo herkenbare intense en gevoelige schoonheid zijn in dit trio van de twintigjarige componist al volop aanwezig, net als het zonnig en bijna speels musiceren (heel mooi in het menuet). Het zijn dezelfde muzikale ideeën, die hier al bespeurbaar zijn.

De viool laat de cello en altviool ook ruimte om op de voorgrond te treden, met de warme melodie voor de altviool in het Menuetto als hoogtepunt. Ook is er plaats voor lyriek: tegen het einde van het Andante zingt de viool, direct daarna gevolgd door een zachte slotklank van de drie instrumenten tezamen. Ook aan het eind van het Rondo schrijft Schubert een korte lyrische lijn voor de viool, waarna het trio mooi en ingetogen eindigt. Alleen het Menuetto had

misschien iets lichter van toon mogen zijn, maar in zijn geheel was dit een schitterend trio, prachtig uitgevoerd met veel aandacht voor al Schuberts muzikale vondsten.

Als tweede werk staat het Duo voor viool en cello van Erwin Schulhoff geprogrammeerd. Schulhoffs duo is onverwacht ontregelend, als luisteraar word ik echt overrompeld. Na veelvuldig beluisteren durf ik te zeggen dat ik dit stuk best goed ken, maar vanavond in de concertzaal realiseer ik me pas hoe rijk deze compositie werkelijk is. Nauw vervlochten melodielijnen, zacht fluitende flageoletten, bruuske staccato passages, direct in het openingsdeel al slaagt Schulhoff erin om met een schamel tweetal instrumenten een verrassende rijkdom aan samenklanken en stemmingen te creëren. Het energieke tweede deel Zingarese is totaal anders: met het tokkelen en plukken van de snaren, de bijna raspende en dan weer fluitende viool lijkt in een wilde dans Stravinsky's soldaat voorbij te komen, zorgeloos en vrolijk zingend. De extase en expressie door ritmische beweging - Schulhoffs muzikale credo, zie de programmatoelichting van vanavond - zijn hier onmiskenbaar. De instrumenten klinken op een gegeven moment zelfs bijtend en schurend, en zo gaat het levenslustig door tot vlak voor de slotmaat. Een zacht pizzicato einde leidt direct het derde deel in, waarin de viool met demper een langzame lyrische lijn zingt, de cello zachtjes plukkend in de begeleiding. En dan draaien de rollen om: de cello zingt, de viool begeleidt. En daarna weer terug. In dit deel is het een voortdurend over en weer tussen viool en cello, een rolverwisseling die ik bij het beluisteren van dit duo, thuis, nooit heb opgemerkt. En wat een prachtige fluwelen vioolklank, de melodielijne wordt zacht strelend aan het instrument ontlokt. Dit mooie Andantino eindigt met flageoletten, de viool en cello fluiten samen heel zacht de hoogte in, alsof de klanken vervluchtigen. Het thema van het laatste deel Moderato is verwant aan het thema uit het openingsdeel. De cello plukt akkoorden met een volle en sonore klank. Daarna volgen opnieuw de meanderende melodielijnen, de instrumenten draaien om elkaar heen, dan is de atmosfeer van de Zingarese er opeens weer en onstuitbaar marcheert het stuk met unisono lijnen van viool en cello naar een krachtig slot.

Het is verbazingwekkend hoeveel verschillende samenklanken en hoeveel uiteenlopende stemmingen met deze twee instrumenten te creëren zijn. Schulhoff laat het hier allemaal horen, in een indrukwekkend rijk muzikaal betoog.

Na de pauze spreekt Liza Ferschtman het publiek kort toe om uitleg te geven over het werk van Hans Krása, dat als eerste na de pauze op het programma staat. Ze vertelt over Krása en daarbij merkt ze op dat vriendin Nadia Wijzenbeek haar op Krása's muziek heeft geattendeerd. Wijzenbeek speelt in een professioneel strijktrio, vertelt Liza Ferschtman, het gelegheidsensemble van vanavond kan je daarmee niet vergelijken: "Wij zijn maar liefhebbers ..." Een lach golft door de zaal.

Krásas Tanec voert het concertpubliek mee op de weg die met Schulhoff al ingeslagen was: de dans begint met een opzweepend ritme. De melodie wordt door viool, altviool en cello aan elkaar doorgegeven, en net als de dans goed op gang is valt hij abrupt weer stil: vanuit het niets komt een zachte habanera-achtige passage voorbij, die in verschillende gedaanten verschijnt en daarna weer ingewisseld wordt voor ruwer materiaal. De dans flakkert opnieuw op, het tempo ligt hoger nu. Bedwelmende en grillige muziek, je luistert gefascineerd en voordat je er erg in hebt is het alweer voorbij.

Ook Krásas Passacaglia en Fuga blijken raadselachtige muziek: de Passacaglia begint als een elegie en evolueert dan langzaam in een elegante en daarna steeds lichter van stemming wordende ...wals! Met verbazing slaat mijn oor dit gade. Waar wil de componist met dit stuk naartoe? Maar wat een rijke en fascinerende muziek! Ineens een glissando, dissonanten volgen, de muziek wordt ronduit grotesk en ontspoord dan geheel, maar boven dit alles houdt

de walsmelodie fier stand. Dan valt de muziek uiteen, de walsmelodie klinkt in flageoletten nog na tegen een eenvoudige begeleidingsfiguur, waarna de Fuga inzet. De instrumenten converseren in een montere stemming, aanvankelijk wat ingehouden gespeeld, maar gaandeweg wordt de muziek steeds wervelender, zelfs zwierig. De sfeer herinnert aan de wals uit de Passacaglia. En weer die metamorfosen! Het eindigt op de rand van krankzinnigheid, met een eensgezind glissando van de drie musici, de hoogte in en dissonant. Krása heeft aan een paar minuten genoeg en laat de luisteraar happend naar adem en in een staat van verwondering achter. Met deze werken geeft de componist een indrukwekkend visitekaartje af: fascinerende, grillige en virtuoos schertsende muziek. Mijn bewondering heeft hij.

Het vierdelige concertprogramma van vanavond doet in zichzelf denken aan een klassieke compositie, met Schubert en Beethoven als solide hoekdelen. Goed doordacht, en voor de luisteraar fijn om deze veelbewogen avond af te sluiten met een beetje houvast. Beethovens strijktrio's opus 9 behoren al jarenlang tot mijn favoriet en. Ik heb maar één opname, en gelukkig geen LP want die zou inmiddels al helemaal grijsgedraaid zijn. Voorafgaand aan het concert van vanavond ontdekte ik via de website van de Nijmeegse Stichting voor Kamermuziek dat het uitvoerend gezelschap op mijn CD, het Trio Italiano d'Archi, te gast was in de Vereniging in december 1962 en december 1963. (Ze voerden toen onder andere Beethovens Serenade opus 8 en het Strijktrio opus 9 nr. 2 uit.) Van de drie strijktrio's uit opus 9 heeft het trio dat vanavond op het programma staat een onmiskenbaar opgewekte stemming, waar het tweede trio contemplatiever, meer verinnerlijkt is en het derde emotioneler en dramatisch er (C mineur!) van karakter is.

Het blijmoedige Strijktrio opus 9 nr. 1 is uitstekend gekozen als afsluiting van deze concertavond. Na het geconcentreerd luisteren en het noteren van de vele indrukken die de muziek van Schubert, Schulhoff en Krása wekte, leunt de recensent nu wat meer achterover om zich mee te laten voeren op de klanken van Beethovens heerlijke trio. Ontspannen afsluiten van de avond, althans dat denkt hij dan nog. Wat hij noteert is: aarzelende, aftastende inleiding in het openende Adagio, Beethoven laat de instrumenten eerst kalm kennismaken. Na enkele maten vinden ze elkaar en gaat de muziek eensgezind en vol overtuiging Allegro uit de startblokken. Loepzuiver en spatgelijk spel. Lyrische lijnen in de viool. Mooie afwisselingen in dynamiek. Tegen het einde van dit deel even uitstapjes naar andere toonsoorten: de virtuoos componerende Beethoven. In het tweede deel Adagio stroomt de prachtige melodie van de viool, de muziek brengt vervoering. In het opgewekte Scherzo en in het afsluitende Presto bruist de muziek met niet aflatende energie, er wordt geestdriftig gemusiceerd en vooral in het Presto is er een enorme drive. Ook weer de verkenningen in andere toonsoorten, mineurpassages, vertragen en versnellen, diminuendo en crescendo, het hele virtuoze palet kortom, en het trio eindigt in een ware dollemansrit. Na het slotakkoord springt het concertpubliek overeind om de musici luid applaudisserend hun enthousiasme over te brengen. Volkomen terecht, wat een geweldige uitvoering! Een geweldig besluit van een geweldige avond. Hulde aan Liza Ferschtman, Marc Desmons en Antoine Lederlin.

Na de muzikale wervelwind van vanavond stappen de concertgangers met tintelende oren de buitenlucht weer in. Als deze recensent op zijn fiets klimt is er geen mist meer te bekennen.

Arosa Trio

12 december 2011

door Arian Verheij

Bijna doorschijnend rank kwamen drie jonge vrouwen het podium op om een programma te spelen dat begon met een Lento lugubre, om via een Alla marcia funebre en een Allegro inquieto te eindigen in alweer een Lugubre. Was dit 'Der Tod und drei M'adchen'? Nee, dit was het Arosa Trio. Of het Trio Arosa, daarover liet de program- mafolder enige onduidelijkheid bestaan. Het werd een mooie avond met pianotrio's van Rachmaninov, Gabunia en Tsjajkovski en als toetje nog een allegretto van Van Beethoven.

Het Arosa Trio is een internationaal ensemble, met de Nederlandse Frederieke Saeijs als violiste, de Servisch-Franse Maja Bogdanovic als celliste en de Georgische Nino Gvetadze aan de piano. Ze begonnen met Rachmaninovs Trio élégiaic nr. 1 in g en ondanks de deels griezelige tempoaanduidingen bleek dat een prachtig en meeslepend stuk.

Net als Nino Gvetadze was de mij totaal onbekende componist Nodar Gabunia afkomstig uit Georgië. Gvetadze studeerde in Nederland bij hem. Van Gabunia werd het Pianotrio in F gespeeld en voor mij was dat wel de verrassing van de avond. Ik ben net als veel mensen eigenlijk een aartsconservatief, voor wie moderne muziek gelijk staat aan piep-piep-knars: vast en zeker goed bedacht en misschien ook best leuk om te spelen, maar om naar te luisteren eigenlijk altijd te cerebraal, te weinig tot het hart sprekend. En je kan het vaak ook zo slecht nazingen. Het was dus heel bemoedigend om te lezen wat Ellen von Holtz in de programmatoelichting over Gabunia schreef: 'Hij schuwde moderne en avant-gardistische technieken.' Mooi zo! Dit trio was Gabunia's laatste werk (hij overleed in 2000). Deze muziek trok me naar het puntje van mijn stoel. Stoere ritmes en een wonderlijke contrast in het middendeel tussen de strijkers, die soms met z'n tweeën een oud madrigaal leken te zingen, en de pianopartij die daar kortaf tussendoor banjerde. Of dit nou echt Georgisch was, zoals Gabunia nastreefde, kan ik niet beoordelen. En 'los van Europese invloeden' (Von Holtz)? Dat is met een pianotrio lastig. De muziek deed me denken aan Sjostakowitsj, een componist die eigenlijk tweehonderd jaar te laat werd geboren.

In de pauze werd me duidelijk dat het onvolprezen stichtingsbestuur altijd een beetje huiverig is om moderne muziek te programmeren, uit angst dat we met z'n allen weglopen. De truc is dan de zogeheten sandwichformule, waarbij een modern werk wordt ingepakt tussen twee lekker klassieke stukken. Zo ook vanavond, en het werkte wat mij betreft perfect.

Deze drie leuke meiden spelen nog niet zo heel lang samen als trio. Dat was soms ook wel te horen. Om een lang en weerbarstig werk als Tsjajkovski's Pianotrio in a opus 50 'A la mémoire d'un grand artiste' tot een goed einde te brengen moet je echt blind op elkaar ingespeeld zijn, opgaan in iets dat meer is dan som van de delen, zodat je als het ware boven het podium komt te zweven. Daar zijn ze nog niet maar daar komen ze wel.

Elias String Quartet, Andrew Armstrong

12 januari 2011

door Emile Stoffels

Tsjechische gloed

'A human life, I think, should be well rooted in some area of native land where it may get the love of tender kinship from the earth, for the labors men go forth to, for the sounds and accents that haunt it, for whatever will give that early home a familiar unmistakable difference amidst the future widening of knowledge.' George Eliot

Deze gedachte is ontegenzeggelijk van toepassing op componisten van de nationalistische stroming die in Centraal- en Oost-Europa ontstond en uiteindelijk zijn wortels heeft in de Franse revolutie. Het nationalisme werd de nieuwe niet te stuiten religie en zou ook een grote voedingsbodem blijken te zijn voor de toonkunst. Een opvallend kenmerk van de laatromantiek is dan ook, een grote bloei van op nationale factoren en volksmuziek geïnspireerde muziek. Daar uit volgde dat de componist maatschappelijk een steeds belangrijker rol is gaan spelen in de samenleving.

Antonín Dvorák's kunst, heeft dat alles in zich. Deze meester der idylle oriënteerde zich in de symfonie en kamermuziek voornamelijk op Johannes Brahms. Het strijkkwartet nr. 10 op. 51 uit 1879 van deze Tsjechische meester en het pianokwintet nr. 2 op. 81 uit 1887, stonden vorige week donderdag op het programma door het Elias kwartet.

Meditatie

De avond werd echter afgetrapt met de Meditation voor strijkkwartet over de oud-Tsjechische hymne 'St. Wenceslaus', opus 35a uit 1914 van Josef Suk. Centraal in deze koraal zijn de woorden: "Laat onze natie en toekomstige generaties niet vergaan." Suk was leerling van Dvorák en later nog diens schoonzoon. Zijn Meditation is een overwegend lamenterend stuk, dat zowel als strijkorkest als kwartet wordt uitgevoerd. Het jeugdige Elias kwartet zat volledig in de muziek en spreidde veel toewijding ten toon. Bij de eerste inzet door de alt, was het al duidelijk dat het een gedenkwaardig avondje zou worden. Indachtig het belang van dit werk.

Volume

Opvallend was de verbluffende voluminositeit dat een strijkkwartet bereikt in deze zaal. Er blijkt eenvoudigweg geen kleine zaal nodig te zijn. Ik had het kunnen weten, omdat ik hier al eerder de sonate voor twee piano's en slagwerk van Bela Bartók hoorde. En dat was een onvergetelijk middagje. De akoestiek hier in de Vereeniging wordt door velen geroemd en naast die van het concertgebouw in Amsterdam gesteld. Niet vreemd dat diverse grote musici hier kwamen opnemen: Martha Argerich met Nelson Freire en Frans Brüggen, die hier met het orkest van de 18de eeuw enkele Beethoven symfonieën opnam voor Philips. Zelf was een van mijn mooiste ervaringen hier het War Requiem van Benjamin Britten, in het kader van de 65 jarige herdenking van de bevrijding van Nijmegen.

Feest

In Dvoraks strijkkwartet, ontblootte het Elias de in cultuur gebrachte volksdansen met veel zwier. Dit folkloristisch feest bereikte een hoogtepunt in het tweede deel: de Dumka, een dans uit de Oekraïne van lyrisch melancholisch karakter. Echter in het derde deel – het Andante con moto -, is er zelfs sprake van sublimatie van het materiaal. Onze Elias vrienden brachten dit belangrijke aspect, ruim voldoende voor het voetlicht. Na de pauze restte nog het glorieuze pianokwintet nr. 2. Dit stuk is nog wat expressiever en uiteraard kleurrijker, door de toevoeging van de piano. De Amerikaanse pianist Andrew Armstron en het Elias trakteerden ons, op energiek en tegelijk verfijnd spel. De balans was overigens volmaakt tussen het strijkkwartet en de piano. De timbres der instrumenten mengden opvallend fraai. Nimmer was er een hinderlijke nadruk. Ja, het werd een feestelijke afsluiting van een schitterende avond.

Nagloei

Nadat de laatste noten waren uitgeklonken, applaudisseerden de toehoorders hun handen warm. Ook alle complimenten aan de mensen die de inrichting van het podium hebben verzorgd, dat eenvoudig doch smaakvol was ingericht. Een mooi bloemstuk in de ruimte en de belichting met het logo van de Nijmeegse stichting voor kamermuziek fraai geprojecteerd op de wand. Fijn was ook te zien dat de zaal nagenoeg vol zat. Napraten met de musici over de voorstelling, leerde dat het Elias kwartet ook de kwartetten Nos. 2 en 3 van Britten aan het opnemen is. Ik hoop dit internationale gezelschap met onder andere deze werken, spoedig weer in het Concertgebouw de Vereeniging te horen...

Ensemble Oxalys, Laure Delcampe

4 februari 2012

door Piet Eerden

Helaas heeft de mezzosopraan Christianne Stotijn al haar geplande concerten moeten afzeggen, zo ook het concert in de serie van de Nijmeegse Stichting voor Kamermuziek, dat gepland stond op 14 februari 2012. Christianne Stotijn is helaas ziek en het herstel zal nog enige tijd in beslag nemen.

De Nijmeegse Stichting voor Kamermuziek (NSvK) is erin geslaagd als vervanging de Belgische Sopraan Laure Delcampe naar Nijmegen te halen. Ook met betrekking tot de naklank was de NSvK op zoek naar een vervanger. Vlak voor aanvang van het concert werd ik benaderd door de voorzitter en ja als zo'n man dat vraagt kun je geen nee zeggen. De Nijmeegse Kamermuziek organisatie is en blijft uniek in Nederland en zelfs buiten onze landsgrenzen, gelet op het aantal abonnementhouders en concertbezoekers, dat zeker mede een gevolg is van de boeiende programmering. Uiteraard speelt ook de fantastische akoestiek van de grote zaal van "De Vereniging" hierin een rol, we kunnen dat niet genoeg benadrukken, in de meeste andere steden zowel in binnen- als buitenland dienen de concertbezoekers het met (veel) minder te doen. Ook vrijwel alle musici die op het podium hebben gespeeld waren/zijn vol lof over de akoestiek alsmede over het luisterrijke publiek in Nijmegen. Getuige hiervan zijn de meest uiteenlopende kleurrijke reacties in het gastenboek. Wat betreft de door mij genoemde boeiende programmering van de NSvK dient daar eerlijkheidshalve aan te worden toegevoegd, dat het programma van deze avond vooraf niet was geprogrammeerd, integendeel. De vervanging van Christianne Stotijn door Laure Delcampe is er debet aan dat het gehele programma werd gewijzigd op deze Valentijnsdag.

Claude Debussy (1862–1918)

Prélude à l'après-midi d'un faune.

Eén aspect van de stijl van Claude Debussy (Frans Componist) is het impressionisme, waar soms wel eens te veel nadruk op wordt gelegd. Het impressionisme in de muziek is gericht op het weergeven van stemmingen, zintuiglijke indrukken met harmonieën en klankkleur in combinatie met zwevende ritmes. Deze *prélude* is absoluut een hoogtepunt van het impressionisme, waarbij Debussy het hoofdthema ritmisch vloeiend over laat gaan van 9/8 naar 6/8 en respectievelijk 12/8 maat. Door Oxalys ensemble vertolkt in een samenstelling met fluit, klarinet, harmonium, harp, 2 violen, altviool, cello, contrabas en slagwerk (antieke cymbalen), arrangement Benno Sachs 1921 *

Prachtige dromerige mysterieuze sfeer, nostalgisch en enigszins sensueel erotisch. Mooi ingezet door de solofluit, voorts in de dalende lijn mooi uitgespeelde triool, prachtig melodisch, stijgend dan weer dalend en vloeiende overgang betreffende de ritmieken. De muziek naar een zeer vrije illustratie van het schitterende gedicht van Mallarmé, met scènes van verlangen en dromen werd sfeervol uitgevoerd. Hoe mooi ook, desondanks verlang je na deze kamermuzikale uitvoering naar de orkestversie van de meester zelf.

Joseph Jongen (1873–1953)

Uit opus 29 voor sopraan, piano en strijkkwartet

Parfum exotique

Tableau gothique

Als bijna vanzelfsprekend koos Oxalys ensemble ervoor om ook muziek van een landgenoot ten gehore te brengen. De in Luik geboren Joseph Jongen was een muzikaal talent en componeerde meestal in zijn vrije tijd te Spa, met name voor orgel. Hij liet 137 werken na, waarvan zijn orgelmuziek mij (enigszins) is bij gebleven. Joseph Jongen was een voortreffelijk organist. De titel Parfum exotique roept hoge verwachtingen op die mijns inziens toch niet helemaal werden waargemaakt. Althans ik had meer van de compositie verwacht, of waren mijn verwachtingen te hoog gespannen? Ook bij Tableau gothique kom ik niet verder dan, beslist aardige muziek, maar niet meer of minder dan dat. Toch absoluut leuk en zinvol om een keer te horen! De vocale inbreng geeft wat extra kleur maar was toch niet helemaal overtuigend. Het timbre kan/mag met name in de hoogte bekoorlijker klinken. Opvallend in positieve zin was hier de piano (begeleiding).

Frank Martin (1890–1974)

Pavana Couleur du temps voor 2 violen, altviool cello en contrabas.

De geboren Zwitser die geruime tijd in Nederland woonde, studeerde aanvankelijk wis –en natuurkunde aan de universiteit van Geneve, maar koos uiteindelijk voor de muziek. Vanaf 1920 ontwikkelde Martin een eigen stijl met nadruk op ritmiek en harmonisch gekenmerkt door een glijdende tonaliteit. Martin hield (zeker voor die tijd) van ongebruikelijke combinaties van instrumenten. Zo is in de Pavane Couleur du temps de toevoeging van een contrabas in plaats van de meer gebruikelijke altviool of cello, bijzonder. De Pavane Couleur du temps is absoluut prachtige muziek en werd met verve uitgevoerd, goede balans met soms een opvallend (licht) stuwende contrabas.

Ernest Chausson (1855–1899)

Chanson Perpétuelle opus 37 voor sopraan, piano en strijkkwartet.

Ernest Chausson geboren in 1855 te Parijs, rijke aristocraat studeerde eerst rechten en vanaf 1877 was hij dan ook advocaat aan het Parijse Cour d'appel. Maar de muziek bleef hem bezig houden en hij had absoluut grote artistieke talenten. Hij studeerde korte tijd bij Jules Massenet en uiteindelijk drie jaar bij Cécile Frank. Hoewel hij betrekkelijk teruggetrokken leefde ging hij om met de meest vooraanstaande kunstenaars zo ook met Debussy die hij vaak financieel heeft gesteund. De stijl van Chausson is nogal verwant aan die van zijn vereerde leermeester Cécile Frank, maar heeft toch ook wel een eigen (andere) persoonlijkheid. Chanson Perpétuelle wordt zover mij bekend het meest uitgevoerd in de versie met orkest. Maar deze keer in de kamermuzikale setting, mooi met diepe gevoelens en passie gespeeld. Hier was de vocale inbreng beter, goed gezongen, maar nu was de piano juist iets te dominant. Maar ondanks wat kleine onzuiverheden (intonatie) een mooie uitvoering met een prachtig slot!

Gustav Mahler (1860–1911)

Symfonie nr. 4 in G. voor fluit, hobo, klarinet, piano, slagwerk, harmonium, twee violen, altviool, cello, contrabas en sopraan.

Arrangement Erwin Stein**

De muziek van Gustav Mahler (Oostenrijks componist en dirigent van Joodse afkomst) houdt zich bezig met alles wat er in de mens leeft! Mahler componeerde de 4de symfonie tussen 1897 – 1900, het is wellicht de meest ontroerende symfonie met, zeker voor Mahler, een bijzondere opgewektheid. Overigens componeerde hij veel muziek van deze symfonie al eerder, bijvoorbeeld het laatste deel, een lied, “das Himmlische leben” voor sopraan werd in 1892 geschreven als kindervisie op de hemel’. Voor Leonard Bernstein aanleiding om gebruik te maken van een jongenssopraan (KCO-1987) De drie instrumentale orkestrale delen waaraan het laatste deel (veel) later werd toegevoegd, hebben thematisch verband met het lied, dat in een adembenemende kalmte wegsterft in een overigens andere toonsoort dan waarmee de symfonie begon. Typerend voor Mahler is hoe hij op unieke wijze zang met instrumentale muziek kan verbinden. In het vaag sinistere 2de deel een soloviool één toon hoger gestemd om een bijzonder (vedel)effect te bereiken. Met zijn symfonische oeuvre wilde hij de hele wereld omvatten, hetgeen (destijds) bij vakgenoten nogal onbegrip en weerstand opriep. Deel 1, bedächtig, nicht eilen, de eerste maten roepen mede door het gebruik van schellen (arresleebellen) visioenen op, door Oxalys ensemble nogal pittig ingezet, bedächtig? Tempo aan de vlotte kant (nicht eilen) en na de openingsmaten mooi ingehouden, net geen stilstand maar vloeiend, (wie ein Wiener Walzer). De sfeer werd goed getroffen en op wat intonatieprobleempjes na (o.a. viool/blazers) en kleine ongelijkheden in het samenspel, goed uitgevoerd. Deel 2, In gemachlicher Bewegung, one hast, dit dansachtige deel is een scherzo uitgaande van een Ländler, mooi begin goede balans en frasering met stijl –en mooi effectvol slagwerk. Lastig zonder dirigent, enkele (kleine) oneffenheden (balans). Deel 3, Ruhevoll, poco adagio, zeer sfeervol, compliment aan de altvioliste, fraai van toon en met hart en ziel gespeeld, zo ook de cello mooi in dezelfde lijn. Ondanks alle hartstocht en intensiteit blijft het gevoel het leven door kinderogen te zien. Opkomst sopraan goed gekozen tijdens de kortstondige uitbarsting (Stürmisch) heftig met slagwerk enz. Waarna de muziek gänzlich ersterbend eindigt als inleiding naar de hemel. Deel 4 Sehr behaglich, in alle opzichten ontroerend mooi en muzikaal, sopraan fraai lyrisch gezongen, (“mit kindlich heiterem Ausdrückung”) goede afwisseling met de snelle tutti en een diep gevoelig mooi slot. Waren er eerder nog enige reserves, hier was de sopraan Laure Delcampe in haar element, als een eenheid met het ensemble. Het is goed om kamermuzikaal kennis te nemen van de muziek van Mahler, naast de zoveel rijker aan klankkleur originele orkestrale versie van de meester zelf.

* Benno Sachs leerling en tijdgenoot van Schönberg was lid van de “Society for Private Musical Performances” in 1918 door Schönberg opgericht. Voor deze Society arrangeerde Sachs de Prélude van Debussy voor kamermuziekensemble. De bezetting van het arrangement van Sachs is nog betrekkelijk groot en daarom is de transformatie niet te veel een schok. Zo is de opening voor fluit volkomen gelijk aan de orkestversie van Debussy.

** Ook Erwin Stein was lid van de “Society for Private Musical Performances”. Hij was naast leerling ook een persoonlijk vriend van Schönberg. Voor Mahlerianen is het schrikken, een symfonie van de meester bewerkt voor Kamermuziekensemble door Erwin Stein 1921. Toch is het resultaat verrassend goed, het heeft een lichtheid, een bijzonder dansachtig karakter en blijmoedigheid. Maar bovenal is en blijft de orkestrale versie van Gustav Mahler! Met betrekking tot de bezetting nog één paar opmerkingen: bij Oxalys ensemble speelt de hoboïst de hobo en ook de althobo, zo ook de klarinettiste, de A-klarinet (Wienerisch) en de Esklarinet. Voorts achter het harmonium onze Dirk Luijmes uit Nijmegen.

Artemis Quartett

7 maart 2012

door Maria Martens

Woensdag 7 maart 2012 was een druilerige dag. De hele weg van Brussel naar Nijmegen hing er een mist van regen voor de autoruit. Des te leuker was het dat ik me kon verheugen op het kamerconcert die avond. Een optreden van een wereldberoemd ensemble waarvan de Frankfurter Allgemeine schreef: 'Es gibt viele gute Streichquartette auf der Welt, doch die Artemisianer sind heute unter den sehr Guten die Besten'. Ze hebben prestigieuze prijzen gewonnen en de roem was hun ook nu weer vooruitgesnel. De avond tevoren hadden ze in Den Haag 'de sterren van de hemel' gespeeld volgens de recensies. En dat doen ze al vanaf het begin van hun bestaan in 1989! Een mooi vooruitzicht dus deze avond. De uitnodiging om een naklank te schrijven, is een traktatie.

Hartelijk ontvangen door het bestuur van de Stichting Kamermuziek, kom ik in een nagenoeg volle zaal van De Vereeniging! Dat zie je niet vaak meer bij concerten. Maar hier dus wel. Het podium is sfeervol. Een rustige, steenrode, effen achterwand en een prachtig mooie grote vaas met bloemen, vier muziekstandaarden voor de spelers en de verhoging voor de cellist, zodat hij op gelijke ooghoogte is met de violisten. De stemming zit er bij mij meteen in.

Ze beginnen met Haydn, strijkkwartet in D, opus 76, nr 5 Hob. III: 79, geschreven in 1797. Meer dan tweehonderd jaar geleden dus. Gespeeld werd 'Allegretto', 'Largo cantabile e mesto', 'Menuetto, Allegro' en 'Finale, presto'. De klanken van de vier instrumenten vullen de hele zaal, gelijk als een heel orkest. Rijke samenklanken nemen je meteen mee, nu eens ingetogen, dan weer uitbundig. Zoals zij vieren hun instrument beheersen, er òp en er méé spelen: virtuoos. Haydn is een feest van de herkenning. Soms heb ik zin om mee te neuriën. Als binnenkomer een goeie keus.

Het tweede deel was van de Hongaarse componist Bartok. Ik ken hem vooral van de eenvoudige pianostukjes voor kinderen. Dit was even wat anders. Het Artemis Quartett speelde het Strijkkwartet nr.1 in a, opus Sz 40, geschreven in 1908-1909. Lento, Poco a poco accelerando all'Allegretto en Allegro vivace. Muziek van meer dan een eeuw later dan wat we ervoor van Haydn hoorden. Het was ook een muzikale wereld van verschil. Waar Haydn voor de meeste mensen gemakkelijk in het gehoor ligt, hoorde ik om me heen dat nog al wat mensen wel moeite met de muziek van Bartok hebben. Niet dat het niet goed gespeeld werd. Het was overduidelijk opnieuw topklasse, maar de muziek van Bartok 'schuurt'. De spanning in muziek was voelbaar in de zaal. Dat is op zich al een knappe prestatie. Iedereen zat met ingehouden adem en aan de stoel genageld te luisteren. Het eerste deel leek wel een gevecht, een heftige dialoog, met vraag en antwoord. Keihard werken voor de musici. Soms heftig, soms speels, soms vredig om bijna humoristisch te eindigen.

Als dank en compliment volgde een daverend applaus, dat een staande ovatie werd. En dat vóór de pauze! Dat had ik nog nooit meegemaakt.

Niet alleen Haydn was een feest van herkenning, ook de pauze. De meer dan 1000 vaste abonneementhouders lijken een vriendenclub, waar ik er toevallig al veel van kende.

Na de pauze weer een heel andere componist, Claude Debussy. Gespeeld werd het strijkkwartet in g, opus 10, geschreven in 1893. Gespeeld werd 'Animé et très décidé', 'Assez vif et bien rythmé', 'Andantino, doucement expressif' en 'Très modéré - très mouvementé'. Prachtige muziek. Meeslepend. De muziek van Debussy is romantisch. Ragfijn, bijna teer en moet een ijle sfeer oproepen. Dat deed dit Kwartet ook. De bewering dat Debussy alleen door Franse musici mooi kan worden gespeeld, werd hier duidelijk gelogenstraft.

Er werd opnieuw lang en enthousiast geklapt, zodat er inderdaad een toegift kwam. Een voor mij heel verrassende. De eerste Gymnopédie van Satie. Ik kende het stuk alleen voor de piano omdat ik het zelf ook graag speel. Hier was het bewerkt voor twee violen, een cello en een altviool. Heel apart, sfeervol, subtiel, kortom prachtig.

Drie componisten uit drie verschillende landen, gespeeld door een Duits Kwartet van internationale samenstelling. Na de vele recepties in de grote zaal, heb ik De Vereeniging weer meegemaakt waarvoor het gebouw bedoeld is: als Concertgebouw. Hoor deze vier instrumenten de zaal 'vullen' en je begrijpt meteen waarom artiesten hier graag komen, ook voor cd-opnames.

De musici bleken na afloop enthousiast over de zaal en over het publiek. Ze hadden gevoeld hoe aandachtig en geconcentreerd de zaal luisterde. Hen viel wel op dat in Nijmegen de zaal vooral met 'grijze haren' gevuld was. Dat in tegenstelling tot de concerten in Berlijn, waar ook heel veel jongeren naar toe komen. Misschien ook wel omdat Berlijn sinds 1989 de standplaats is van het Artemis Quartett en omdat jongeren hen daar kennen van het conservatorium waar deze musici doceren, maar toch. Het is een interessant muzikaal cultuurverschil.

'Absoluut een topconcert' hoorde ik iemand zeggen. Dat was het inderdaad.

Denis Kozhukhin

19 april 2012

door Linda Bouman

Twee recitals van twee toppianisten in nog geen twee weken tijd! Op 10 april was ik uitgenodigd door Roland, een bevriend pianist, voor het recital van Emanuel Ax in Musis Sacrum, Arnhem. Op 19 april vroeg ik Roland mee naar het optreden van Denis Kozhukhin in De Vereniging. De NSvK vroeg mij op de valreep een naklank te schrijven bij dit concert. Een verzoek waar ik met plezier op ben ingegaan!

Het is koopavond en bovendien is er deze avond ook een voorstelling in de schouwburg. Veel bezoekers hebben moeite om nog een parkeerplaats te vinden en daarom begint het programma wat later. Bestuursvoorzitter Ed d'Hondt houdt een kort openingswoord. Hij zegt weemoedig te zijn omdat de serie bijna ten einde is, maar kijkt ook met tevredenheid terug op het afgelopen seizoen en complimenteert de trouwe bezoekers.

Dan wordt het licht getemperd en is het de beurt aan de solist van vanavond, Denis Kozhukhin.

De jonge Rus (1986) begint zijn programma met sonate nr. 1 in C, opus 1 van Johannes Brahms. Eigenlijk was dit niet Brahms' eerste, maar zijn tweede sonate. Omdat hij het echter een veel beter stuk vond dan zijn eersteling (en bovendien veel bijval kreeg van Robert en Clara Schumann) heeft Brahms het werk als opus 1, nr. 1 laten uitgeven. Met de openingsmaten van het stuk zet Denis Kozhukhin gelijk de toon: krachtig, trefzeker. Onstuimige delen wisselen af met lieflijke, Kozhukhin schakelt moeiteloos over van fortissimo naar pianissimo en alle schakeringen daartussen. Het tweede deel, variaties op een oud-Duits liefdeslied, opent in een rustig, gedragen tempo, wordt gaandeweg beweeglijker, om weer rustig te eindigen. Vrijwel onmiddellijk zet Kozhukhin het derde deel in, Scherzo Allegro molto e con fuoco, Più mosso en vurig is het! De finale, Allegro con fuoco - presto non troppo ed agitato, voert de Rus in een zeer hoog tempo uit, niet gehinderd door de grote sprongen en andere technische hoogstandjes. Een spectaculair slotdeel van een meeslepende sonate.

Nog voordat het publiek is bekomen van deze weergaloze vertolking van Brahms kruipt Kozhukhin alweer achter de Steinway en geeft een fenomenale uitvoering van 'Feux Follets' (dwaallichtjes). Deze vijfde etude uit de twaalf 'Études d'exécution transcendante' van Franz Liszt wordt gezien als de allermoeilijkste uit de reeks. Kozhukhin speelt de onnavolgbaar snelle noten vederlicht: een genot om naar te luisteren, maar visueel vrijwel niet te volgen. Ik had het stuk graag nogmaals willen horen, maar dan zittend naast de pianist om boven op zijn handen te kijken!

Behalve 'Feux Follets', staan ook etude nr. 6 'Vision' (gekenmerkt door octavenpassages), etude nr. 12 'Chasse-Neige' (waarbij de sneeuwjacht wordt verklankt door onder meer razendsnelle stuwende chromatische loopjes) en etude nr. 8 'Wilde Jagd' op het programma. Franz Liszt had zijn 'Études d'exécution transcendante' opgedragen aan zijn leermeester Carl Czerny. Vergeleken bij de soms 'droge' etudes van Czerny (welke pianoleerling kent ze niet?), zijn deze 'bovenzinnelijke' en onvoorstelbaar moeilijke etudes van Liszt, muzikale pareltjes.

Na de pauze zijn Roland en ik 'verhuisd' van het amphi-theater naar het tweede balkon: favoriete plek bij klassieke muziek. Je zit weliswaar ver van het podium, maar het geluid is er weergaloos mooi. Elke noot is hoorbaar, alle nuances zijn voelbaar. Kozhukhin speelt muziek van zijn landgenoot Prokofjev. Sonate nr. 6 in A is de eerste van de drie zogenaamde oorlogssonates. Het stuk beleefde zijn première in 1940. Het eerste deel, Allegro moderato, is grillig. Het tweede deel, Allegretto, heeft zowel iets weg van Prokofjevs 'Klassieke Symfonie' als van zijn ballet 'Romeo en Julia', maar klinkt hier en daar ook jazzy.

Deel drie, Tempo di valzer, lentissimo, is een breed uitgesponnen wals. Het slotdeel, Vivace is sprankelend snel. Het thema uit het eerste deel keert nog enkele keren terug, waarna het stuk in een duizelingwekkend tempo eindigt. De sonate is Kozhukhin op het lijf geschreven. Hij speelt het met verve en laat een verpletterende indruk achter.

Het publiek geeft hem een ovationeel applaus. Denis Kozhukhin dankt de luisteraars met twee toegiften: 'Prelude in b' van J.S. Bach in een bewerking van Siloti en Melodie uit 'Orfeo ed Euridice' van Gluck in een bewerking van Sgambati. Twee ontroerende, rustige stukken die door Kozhukhin prachtig ingetogen worden vertolkt. Met deze twee korte werken bewijst Kozhukhin zijn veelzijdigheid: dynamische bravoure-stukken gaan hem net zo goed af als ingetogen kwetsbare composities. nazit Het voordeel van het mogen schrijven van een naklank is, dat je ook de solist kunt ontmoeten! Terwijl Kozhukhin zich laaft aan een glas bier heb ik een kort gesprek met hem. Op mijn vraag of de overgang van het laatste, razendsnelle deel van de Brahms-sonate naar het vliegensvlugge en vederlichte 'Feux follets' van Liszt niet vreselijk moeilijk is, antwoordt hij: "Not very difficult, just nasty". De 'Études d'exécution transcendante' zijn volgens Kozhukhin lastig, zeker wanneer hij een selectie uit de twaalf etudes moet spelen. Veel liever speelt hij de complete reeks ineens, omdat volgens hem er een zekere samenhang in de stukken zit en snelle en rustiger etudes elkaar logisch opvolgen. Kozhukhin vertelt dat hij onlangs in Brussel alle twaalf etudes achtereen heeft gespeeld en daarnaast stond ook nog de Prokofjev-sonate op het programma ... over inspannend gesproken!

Kozhukhin geniet verder van zijn bier en de nazit. Ik neem afscheid en geniet nog lang na van deze bijzondere avond.